

ULUSLARARASI YABANCI BAYRAKLI GEMİLERDE ÇALIŞAN TÜRK GEMİ ADAMLARININ GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞI

Hurşit KAYA *

ÖZ

Bu çalışmada, uluslararası yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye’de gözüken Türk gemi adamlarının Türkiye’de bulunduğu sürelerde genel sağlık sigortası kapsamında nasıl sigortalı sayıldığı ve ne kadar gün üzerinden genel sağlık sigortası prim ödeme yükümlüsü olduğu 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Bayraklı Gemi, Türk Gemi Adamı, Genel Sağlık Sigortası.

1. GİRİŞ

Uluslararası yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye’de gözüken Türk gemi adamlarının 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu gereğince genel sağlık sigortası kapsamına alınmasında, çalıştıkları yabancı bayraklı gemilerin Türkiye’nin sosyal güvenlik sözleşmesi imzaladığı ülke bayrağını taşıyıp taşımadığına göre Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından farklı işlem yapılmaktadır.

Yabancı bayraklı geminin Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzaladığı ülke bayrağını taşıması durumunda bu yabancı bayraklı gemide çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye’de gözüken Türk gemi adamlarının genel sağlık sigortalılığı sözleşme hükümlerine göre yapılmaktadır.

Yabancı bayraklı geminin Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıması durumunda ise, bu sözleşme imzalanmayan ülke bayrağını taşıyan gemide çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye’de gözüken Türk gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında da sigortalı değilse Türkiye’ye döndüklerinde veya Türkiye’de buldukları sürelerde 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Eğer bu gemi adamları bakmakla yükümlü kişi kapsamında ise Türkiye’de

* Sosyal Güvenlik Kurum Müfettişi

buldukları sürelerde ayrıca 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı olarak tescili yapılmamaktadır.

2. SOSYAL GÜVENCESİ OLMAYANLARIN GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞI

2.1. Genel Olarak

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Geçici 12. maddesinde sosyal güvencesi olmayanlar için öngörülen geçiş süreci 01.01.2012 tarihinde sona ermiştir. Böylece 01.01.2012 tarihi(dâhil) sonrasındaki tarihler itibariyle bir sosyal güvencesi olmayanlar 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır.

5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde aynen, *“Yukarıdaki bentlerin dışında kalan ve başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar genel sağlık sigortalısı sayılır”* hükmü yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre çalışmayan, isteğe bağlı sigortalı olmayan, aylık almayan ve 60 ncı maddede belirtilen diğer bentler kapsamında sigortalı olmayan ayrıca başka bir ülkede de sağlık sigortasından yararlanma hakkı olmayan Türk vatandaşları 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Bu kapsamda olan Türk vatandaşlarının genel sağlık sigortası tescili SGK'nın ilgili ünitesi tarafından yapılmakta olup, bu kişilerin adlarına tahakkuk eden genel sağlık sigortası primini ödemeleri gerekmektedir.

Bununla birlikte, 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı olarak tescil edilecek kişinin bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında olmaması gerekmektedir. Çünkü bakmakla yükümlü olunan kişiler de asıl sigortalının sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Bu yönüyle bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında sigortalı sayılanlar ayrıca 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında tescil edilmezler. Bu nedenle bakmakla yükümlü olunan sigortalılar genel sağlık sigortası primi ödemezler.

Örneğin Türkiye'de ikamet eden ve çalışmayan bir Türk vatandaşının eşi 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi birinci fıkrası gereğince çalışıyorsa yani

sigortalı ise çalışmayan eş bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında olduğu için eşi üzerinden genel sağlık sigortası haklarından yararlanacaktır. Eşi çalışan ancak kendisi çalışmayan bu kişi için ayrıca 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortası tescili yapılmayacaktır.

3. YABANCI BAYRAKLI GEMİLERDE ÇALIŞAN TÜRK GEMİ ADAMLARININ GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞI

5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortası sayılanlar ile ilgili olarak yukarıda belirttiğimiz düzenlemeleri konumuz itibariyle ele aldığımızda, uluslararası denizlerde, göllerde ve akarsularda yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında değillerse 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Ancak bu gemi adamlarının yabancı bayraklı gemide çalışıp çalışmadığını SGK sistemsel olarak takip edememektedir. Ayrıca bilgi verilmediği takdirde de öğrenmemektedir. Bu nedenle, yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi de değilse SGK bu gemi adamlarını 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı olarak tescil etmekte ve adlarına genel sağlık sigortası primini ay ay tahakkuk ettirmektedir.

Diğer taraftan uluslararası yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamlarının 5510 sayılı Kanun gereğince genel sağlık sigortası kapsamına alınmasında, bu gemi adamlarının çalıştığı yabancı bayraklı gemilerin Türkiye'nin sosyal güvenlik sözleşmesi imzaladığı ülke bayrağını taşıyıp taşımadığına göre SGK tarafından farklı işlem yapılmaktadır. Bu nedenle, yabancı bayraklı geminin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanan bir ülkenin bayrağını taşıması yada taşınamaması durumuna göre yabancı bayraklı gemide çalışan Türk gemi adamlarının genel sağlık sigortası kapsamındaki durumu aşağıda ayrı ayrı açıklanmıştır.

3.1. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanan Ülkenin Bayrağını Taşımaları

Uluslararası yabancı bayraklı gemilerin Türkiye'nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzaladığı ülke bayrağını taşıması durumunda bu yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamlarının genel sağlık sigortalılığı hakkında sözleşme hükümlerine göre işlem yapılacaktır.

Bununla birlikte uluslararası denizlerde, göllerde ve akarsularda yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamlarının yabancı ülke bayraklı gemilerde çalışmalarına ait herhangi bir bilgi SGK sisteminde veya kayıtlarında doğrudan yer almamaktadır. Bu kapsamda, SGK uluslararası denizlerde, göllerde ve akarsularda yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamlarını 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayarak otomatik olarak tescil etmektedir.

Bu nedenle, ikili sosyal güvenlik sözleşmesi hükmü gereğince sigortalı olanların sözleşmeli ülke mevzuatına tabi olarak sigortalı olduklarını gösterir hizmet belgeleri ile yabancı bayraklı gemilerde çalıştıklarını gösterir belgelerde yer alan çalışma izinlerinin tercüme edilmiş hallerini SGK'nın ilgili ünitesine ibraz etmeleri gerekmektedir. Bu ibraz edilen belgelere göre, SGK tarafından 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince yapılan genel sağlık sigortası tescil işlemi ya güncellenecek ya da sona erdirilecektir.

3.2. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmayan Ülkenin Bayrağını Taşımaları

Yabancı bayraklı geminin Türkiye'nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıması durumunda ise, sözleşme imzalanmayan ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemide çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye'de gözüken Türk gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında da sigortalı değilse Türkiye'ye döndüklerinde veya Türkiye'de buldukları sürelerde 5510 sayılı Kanun'un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır.

Bu nedenle, bu gemi adamlarının 5510 sayılı Kanun 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortası tescillerinin sefer

emri, hizmet sözleşmesi ve pasaport bilgilerinden yapılacak kontrollerle Türkiye’de bulunduğu sürelerin belirlenmesi sonucunda güncellenmesi gerekmektedir.

01.04.2017 tarihi itibarıyla 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılanların SGK’ya ödemesi gereken prim tutarı ise yıllık olarak değişmekle birlikte sabit bir tutar olarak belirlenmektedir.

SGK’nın 2019/2 sayılı Genelge’sinin 4.1. nolu bölümünde belirtildiği üzere, 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortası kapsamında tescil edilenlerin 01.01.2019 – 31.12.2019 tarihleri arasında ödemeleri gereken genel sağlık sigortası aylık prim tutarı 76,75 TL’dir.

Buna göre Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı Türk gemi adamlarının 2019 yılının ayları içerisinde Türkiye’de olduğu dönemlere ilişkin ödemeleri gereken genel sağlık sigortası aylık prim tutarı 76,75 TL’dir.

Bu 76,75 TL genel sağlık sigortası aylık prim tutarı ilgili ayda tamamen(30 gün) bulunulması halinde aylık ödenmesi gereken tutardır. Bu nedenle, Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı Türk gemi adamlarının Türkiye’de buldukları sürelerde 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince ödemesi gereken genel sağlık sigortası prim tutarının ilgili ayda Türkiye’de bulunduğu gün üzerinden günlük olarak hesap edilmesi gerekmektedir. Ancak bunun için bu Türk gemi adamlarının yabancı bayraklı bir gemilerde çalıştıklarına dair belgeleri ile gemi adamı belgesini, çalışma iznini, pasaport kaydını vb. gerekli diğer evrakları ile SGK’nın ilgili ünitesine başvurması gerekmektedir. Aksi takdirde SGK bu Türk gemi adamlarının yabancı bayraklı bir gemilerde çalışıp çalışmadığını bilemeyecek, bu kapsamda da bu gemi adamlarını ilgili aylarda 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında aylık 30 gün üzerinden genel sağlık sigortalısı olarak tescil ederek adlarına primi tahakkuk ettirecektir.

Örneğin, Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemide çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı olan ve bakmakla yükümlü kişi kapsamında olmayan

Türk gemi adamı 2019 yılı Ocak ayı içerisinde 15 gün boyunca Türkiye’de bulunursa bu 15 günlük süre için 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortası primi ödeme yükümlüsü olacaktır. Ancak bu gemi adamı yabancı bayraklı bir gemide çalıştığına dair belgeleri ile gemi adamı belgesini, çalışma iznini, pasaport kaydını vb. gerekli diğer evrakları SGK’nın ilgili ünitesine ibraz etmesi gerekecektir. Böylece bilgilerin doğruluğu halinde SGK’nın ilgili ünitesi tarafından 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortası tescil işlemi güncellenerek bu gemi adamının Türkiye’de bulunduğu sürelerle ilişkin genel sağlık sigortası primini ödemesi yeterli olacaktır.

4. YABANCI BAYRAKLI GEMİLERDE ÇALIŞAN TÜRK GEMİ ADAMLARININ BAKMAKLA YÜKÜMLÜ OLANAN KİŞİ OLMASI HALİNDE GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞI

Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı Türk gemi adamlarının herhangi bir sosyal güvencesi olmaması durumunda 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince Türkiye’de buldukları sürelerde genel sağlık sigortalısı sayılacağını yukarıda açıkladık.

Diğer taraftan 5510 sayılı Kanun’un 3 üncü maddesinde bakmakla yükümlü olunan kişi tanımlanmıştır. Buna göre bakmakla yükümlü olunan kişi, “*Genel sağlık sigortalısının, sigortalı sayılmayan veya isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan;*

a) Eşini,

b) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde meslekî eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu Kanuna göre malûl olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını,

c) Geçiminin genel sağlık sigortalısı tarafından sağlandığı Kurum’ca belirlenen kriterlere göre tespit edilen ana ve babasını” ifade eder denilmiştir.

5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında, “Birinci fıkranın ...(g) bentlerinin uygulanmasında evli olanlar için, eşlerden hangisinin

bu maddeye göre genel sağlık sigortalısı, hangisinin bakmakla yükümlü olunan kişi olacağına tespiti kendi tercihlerine bırakılır. Diğer bentler gereği eşlerin her ikisinin de genel sağlık sigortalılık şartlarının oluşması halinde her ikisi de ayrı ayrı genel sağlık sigortalısı sayılır” hükmünün olduğu görülmektedir.

Bu hükümlere göre, 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortalısı olarak tescil edilebilmek için herhangi bir sosyal güvencesi olmaması şartı gerekmektedir. Bu kapsamda, 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortalısı olarak tescil edilecek kişinin öncelikle bakmakla yükümlü olunan kişi olup olmadığına bakılması gerekmektedir. Eğer bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında ise 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortalısı olarak tescili yapılamaz. Eş, çocukları, anne ve babası belirtilen şartlar dâhilinde tescil edilen sigortalı üzerinden bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında genel sağlık sigortası imkânlarından yararlanmaktadır.

Bu nedenlerle, Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı Türk gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında sigortalı sayılırsa bu gemi adamlarının Türkiye’de buldukları sürelerde ayrıca 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortalısı olarak tescili yapılamaz. Çünkü bunlar bakmakla yükümlü olunan kişi olarak genel sağlık sigortalısı sayılacaktır.

Örneğin, Türkiye’nin ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamadığı ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemide çalışan ve Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı bir Türk gemi adamının eşi Türkiye’de 5510 sayılı Kanun’un 4 ncü maddesi gereğince çalışıyorsa yada emekli ise söz konusu Türk gemi adamı bakmakla yükümlü olunan kişi olacağından, bu gemi adamının Türkiye’de bulunduğu sürelerde 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince genel sağlık sigortalısı olarak tescili yapılmayacaktır.

5. SONUÇ

Uluslararası yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresleri Türkiye’de gözüken Türk gemi adamlarının 5510 sayılı Kanun gereğince genel sağlık sigortalısı kapsamına alınmasında, bu gemi adamlarının çalıştığı yabancı bayraklı gemilerin Türkiye’nin sosyal güvenlik sözleşmesi

imzaladığı ülke bayrağını taşıyıp taşımadığına göre SGK tarafından farklı işlem yapılmaktadır. İkili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanan ülke bayrağını taşıyan yabancı bayraklı gemilerde çalışan ve adres kayıt sisteminde adresi Türkiye’de gözüken Türk gemi adamları için sözleşme hükümlerine göre işlem yapılırken sözleşme imzalanmayan ülke bayrağı söz konusu olursa adresi Türkiye’de olan Türk gemi adamları Türkiye’ye döndüklerinde veya Türkiye’de buldukları sürelerde 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmakta ve prim ödeme yükümlüsü olmaktadır. Ancak bu gemi adamları bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında ise Türkiye’de buldukları sürelerde ayrıca 5510 sayılı Kanun’un 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı olarak tescili yapılmamaktadır.

KAYNAKÇA

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (15.01.2019). *2019/2 Sayılı Genelge*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

T.C. Yasalar (16.05.2006). *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*. Ankara: Resmi Gazete (26200 sayılı)